

POSTANOWIENIE

28 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 28 listopada 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Ł.Z. i M.Z.
przeciwko Bank (...) spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank (...) spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 23 lutego 2023 r., I ACa 599/22,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 16 marca 2022 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie w sprawie z powództwa Ł.Z. i M.Z. przeciwko Bank (...) spółce akcyjnej w W. o ustalenie i zapłatę, ustalił, że umowa kredytu hipotecznego (...) z dnia 22 sierpnia 2008 r. zawarta pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego – (...) Bank spółką akcyjną w W., jest nieważna i zasądził od pozwanego na rzecz powodów

solidarnie kwotę 166 243,82 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 28 kwietnia 2021 r. do dnia zapłaty oraz orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 23 lutego 2023 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie, na skutek apelacji pozwanego - uwzględniając zarzut potrącenia - zmienił zaskarżony wyrok w punkcie drugim w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 41 243,82 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 28 kwietnia 2021 r. do dnia zapłaty i odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 125 000 zł za okres od 28 kwietnia 2021 r. do 12 listopada 2022 r.; a w pozostałej części oddalił powództwo i apelację oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1, 3 i 4 k.p.c.

W ocenie skarżącego, w niniejszej sprawie doszło do nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji z uwagi na orzekanie przez ten Sąd w składzie jednoosobowym.

Niezależnie od powyższego pozwany wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne polegające na konieczności ustalenia czy istnieje prawna możliwość wydzielenia z klauzuli ryzyka walutowego (rozumianej jako klauzula waloryzacyjna, w znaczeniu podstawy określenia salda zobowiązania kredytowego po dokonaniu indeksacji oraz jako klauzula waloryzacyjna przy określaniu wysokości zobowiązań z tytułu spłaty poszczególnych rat kredytu części abuzywnej), a co za tym idzie utrzymanie w mocy umowy kredytu z dnia 22 sierpnia 2008 r., po wyeliminowaniu z niej tych części postanowień uznanych za abuzywne (mechanizmu stosowania klauzuli indeksacyjnej w oparciu o klauzulę kursową), jako zgodnej z przepisami prawa krajowego.

Skarżący wskazał także, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na fakt, że: (a) sądy orzekające w sprawie błędnie ustaliły, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe (...) z dnia 22 sierpnia 2008 r. jest nieważna, podczas gdy powództwo o stwierdzenie nieważności umowy kredytu - na skutek innych przesłanek niż bezwzględna nieważność w związku z naruszeniem obowiązujących przepisów prawa - winno zostać oddalone z uwagi na fakt, iż żądanie oparte o

dyspozycję przepisu art. 189 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. winno być nakierowane na to, aby sąd dokonał wiążącego strony ustalenia istnienia/nieistnienia stosunku prawnego, prawa, a nie stwierdzenia nieważności całej umowy (stwierdzenie nieważności umowy nie mieści się w ramach dyspozycji art. 189 k.p.c.); (b) sądy orzekające w sprawie błędnie uwzględniły roszczenie odsetkowe i zasądziły na rzecz powoda ustawowe odsetki za opóźnienie liczone od kwoty 166 243,82 zł od dnia 28 kwietnia 2021 r. (tj. 7 dni po doręczeniu pozwanemu wezwania do zapłaty), albowiem winny być one ewentualnie zasądzone od dnia wymagalności roszczenia powoda o zwrot nienależnego świadczenia - który to moment - stanowi dzień złożenia przez należycie poinformowanego przez sąd konsumenta (powoda) oświadczenia o wyrażeniu/odmowie zgody na objęcie dobrowolnym system ochrony konsumenckiej, które to oświadczenie zostało złożone przez powoda na rozprawie w dniu 22 lutego 2022 r.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o sprawdzenie wartości przedmiotu zaskarżenia i odrzucenie skargi jako niedopuszczalnej, a w przypadku nie podzielenia tego stanowiska, odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do odrzucenia skargi kasacyjnej.

Postanowieniem z 19 maja 2023 r. Sąd Apelacyjny sprawdził bowiem wskazaną w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia i ustalił ją na kwotę 125 000 zł (k. 521). Oznacza to, że skarga kasacyjna jest w sprawie dopuszczalna, wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest bowiem niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.).

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne

zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Sąd Najwyższy badając wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie dopatrył się okoliczności, które w ramach przedsądu ma obowiązek brać pod uwagę z urzędu. Podstawy takiej – wbrew stanowisku skarżącego - nie stanowi rozpoznanie sprawy przez Sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego kwestia niedostatecznie legitymowanego i nieproporcjonalnego - w świetle art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP - obniżenia standardu ochrony sądowej przez odstępianie od kolegalności orzekania w sądzie drugiej instancji została wyjaśniona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, w której przyjęto, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15 z.zs1 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID – 19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r., poz. 2095 z późn. zm.) ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne do ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia - brak tego ograniczenia byłby bowiem niepożądany ze społecznego punktu widzenia i prowadziłby do nadwyrężenia powagi władzy sądowniczej oraz wizerunku sądownictwa - nie znajduje zatem

zastosowania w badanej sprawie, w której Sąd Apelacyjny orzekał w składzie jednoosobowym w dniu 23 lutego 2023 r., a zatem przed datą podjęcia uchwały.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tych wymagań, problematyka, na którą wskazuje skarżący, była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego – w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych indeksowanych do franka szwajcarskiego - a pozwany przekonująco nie wykazał, by istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Przede wszystkim jednak potrzeba rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego nie istnieje w sprawie, w której wniesiono skargę, skoro Sądy *meriti* stwierdziły w niej abuzywność zarówno klauzuli kursowej jak i klauzuli ryzyka walutowego w związku z niedopełnieniem przez pozwanego obowiązków informacyjnych w zakresie ekspozycji powodów na nieograniczone ryzyko walutowe. Bezprzedmiotowe jest zatem rozważanie, czy możliwe byłoby utrzymanie umowy w mocy w przypadku abuzywności jedynie klauzuli kursowej, po jej uprzednim wydzieleniu z klauzuli ryzyka walutowego.

Ponadto, sposób motywowania zagadnienia prawnego kwestionujący stanowisko Sądu Apelacyjnego sprowadza się do pytania o prawidłowość rozstrzygnięcia Sądów *meriti*, które stwierdziły w umowie klauzule abuzywne i nie znalazły podstaw do jej utrzymania w mocy. Taki sposób ujęcia jest silnie kazuistyczny i jako taki nie nadaje zagadnieniu formułowanemu przez skarżącego charakteru abstrakcyjnego.

Niezależnie od powyższego dostrzeżenia wymaga, że w aktualnym

orzecznictwie TSUE rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę indeksacji (klauzule kursowe, *spreadowe*), od klauzul ryzyka walutowego, dotyczących obciążenia konsumenta negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej, jako kompensata za korzystniejszą stopę procentową (zob. m.in. wyroki z 20 września 2017 r., C- 186/16, Ruxandra Andruciuc i in. Banca Romaneascu; z 22 lutego 2018 r., C-119/17; z 20 września 2018 r., C – 51/17, OTP Bank Nyrt. I in. przeciwko Terez Illyez i in.).

W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono natomiast, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu indeksacji i wynikającej z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji stwierdzono, że klauzule przeliczeniowe i klauzule ryzyka walutowego składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm indeksacji - są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl.; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl.; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl.; i z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, niepubl.).

Ponadto, w judykaturze Sądu Najwyższego dominuje obecnie pogląd, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną.

Dotyczy to sytuacji, gdy określenie wysokości należności obciążającej

kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. Takie postanowienia są niedopuszczalne, jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 ; wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22, niepubl.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie przekonuje o

potrzebie przyjęcia skargi do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej. Tego rodzaju stany faktyczne jak w niniejszej sprawie były już bowiem wielokrotnie poddawane ocenie prawnej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, a kierunek ich rozstrzygnięcia odpowiada stanowisku zajętemu przez Sąd Apelacyjny, co wyklucza zakwalifikowanie skargi kasacyjnej jako oczywiście uzasadnionej.

Skarżący nie wykazał oczywistej zasadności skargi w zakresie zastosowania przez Sądy *meriti* art. 189 k.p.c. Było to konieczne, w orzecznictwie Sądu Najwyższego powszechnie dopuszcza się bowiem wystąpienie z tego rodzaju żądaniem (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, niepubl.; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22; zob. także uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 14 i z 15 września 2020 r., III CZP 87/19, OSNC 2021 r., nr 2, poz. 11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15). W przywoływanej przez skarżącego uchwale Sądu Najwyższego z 15 września 2020 r., III CZP 87/19, Sąd Najwyższy stwierdził jedynie, że żądanie uznania postanowienia wzorca umowy za niewiążące konsumenta (art. 385¹ k.c.) nie jest tożsame ani nie zawiera się w żądaniu ustalenia nieważności umowy (art. 58 k.c.).

Oddalenie przez Sąd Apelacyjny apelacji od wyroku Sądu Okręgowego uwzględniającego powództwo o ustalenie nieważności umowy nie dowodzi zatem oczywistej zasadności skargi. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zasadniczo przyjmuje się bowiem, że dopuszczalne jest konstruowanie żądania ustalenia nieważności umowy oznaczające w istocie ustalenie nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, mimo braku precyzji tak sformułowanych żądań. Odosobnione poglądy przeciwne mogą wskazywać na rozbieżność w orzecznictwie w tym przedmiocie, a nie na oczywistą zasadność skargi.

O oczywistej zasadności skargi nie przekonuje także sposób rozstrzygnięcia przez Sąd Apelacyjny o odsetkach od zasądzonej kwoty. Po pierwsze, Sąd uwzględnił zgłoszony przez pozwanego zarzut potrącenia, a nie zatrzymania, nie jest zatem jasne wiązanie oczywistej zasadności skargi w tym zakresie z zarzutem zatrzymania. Po drugie, kwestia wymagalności roszczenia restytucyjnego

kredytobiorcy w związku z upadkiem umowy jest przedmiotem kontrowersji w orzecznictwie i doktrynie, a wybór przez Sąd Apelacyjny jednego z możliwych sposobów podejścia do tego zagadnienia, nie może być uznany za kwalifikowane naruszenie prawa przekonujące o oczywistej zasadności skargi.

Zasadniczo bowiem roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia mają charakter bezterminowy i powinny być spełnione niezwłocznie po wezwaniu skierowanym przez zubożonego (art. 455 k.c.). Przyjęcie preferowanego przez skarżącego stanowiska, że odsetki mogłyby biec dopiero po złożeniu przez konsumenta stosownego oświadczenia – po odpowiednim pouczeniu – że nie wyraża zgody na związanie niedozwolonymi klauzulami (umową kredytu), opartym na uchwale Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, stałoby natomiast w opozycji do wydanych już po dacie jej podjęcia wyroków TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-120/22, SM,KM przeciwko mBank oraz z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, TL,WE przeciwko syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank. Obowiązek informacyjny Sądu w stosunku do konsumenta służy bowiem jego ochronie a nie usprawiedliwieniu opóźnienia kredytodawcy, który został zawiadomiony, że powodowie wzywają go do zapłaty, nie wyrażając woli związania umową wobec wystąpienia w niej klauzul abuzywnych.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 3, art. 98 § 1¹ k.p.c., art. 99 w zw. z art. 391 § 1 i w zw. z art. 398²¹ k.p.c., a także § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst. jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1935, ze zm.).

[A.T.]

[a.ł.]

